

Πρωταπριλιάτικο ψέμα: έθιμο ή συνήθεια

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Πρωταπριλιά σήμερα και όπως ξέρουμε, το 'χουν σε καλό να λένε ψέματα, να γελούν, να πειράζουν και να κοροϊδεύουν τους άλλους. Θα μπορούσαμε να πούμε με βάση τη σύγχρονη αντίληψη περί εορτών, ότι πρόκειται για παγκόσμια ημέρα αφιερωμένη στο ψέμα. Η εξ απόψεως θεολογίας ότι πρόκειται για συνήθεια που παραπέμπει στην ανθρώπινη αδυναμία. Το έθιμο αυτό ακόμα, δε φαίνεται να είναι από αυτά που λέμε «γνήσια ελληνικά», με αρχαιοελληνική καταγωγή και ρίζες.

Με μια λαογραφική ματιά παρατηρούμε ότι σε κάθε τόπο δίνουν και διαφορετική ερμηνεία για την πρωταπριλιά. Στην Κομοτηνή το κάνουν «για να γίνουν τα κουκούλια τους», όταν βέβαια είχαν σηροτροφία. Στην Ανατολική Θράκη, για να κάνουν καρπό τα δέντρα τους. Στην Άντρο πάλι, λένε ψέματα την 1η του Μάρτη και όχι την Πρωταπριλιά.

Όπως και να χει το θέμα η έλευση της άνοιξης κρύβεται πίσω από όλες αυτές τις εθιμικές συνήθειες, οι οποίες κρύβουν την ανθρώπινη διάθεση για εορτασμό στην ανάσταση και την αναδημιουργία της φύσης.

Αναζητώντας τις ρίζες του πρωταπριλιάτικου εθίμου μαθαίνουμε ότι προέρχεται από την Ευρώπη και κυκλοφορούν διάφορες εκδοχές σχετικά με τον τόπο και τον χρόνο που γεννήθηκε. Δύο από αυτές, όμως, είναι οι επικρατέστερες.

Η πρώτη εκδοχή θέλει αυτό το έθιμο να έχει ξεκινήσει από τους Κέλτες, οι οποίοι ήταν δεινοί ψαράδες. Η εποχή του ψαρέματος ξεκινούσε την 1η Απριλίου. Όσο καλοί ψαράδες όμως και να ήταν, την εποχή αυτή του χρόνου τα ψάρια πιάνονται δύσκολα. Έτσι και αυτοί, όπως προστάζει ο «κώδικας δεοντολογίας» των ψαράδων όλων των εποχών, έλεγαν ψέματα σχετικά με τα πόσα ψάρια είχαν πιάσει. Αυτή η συνήθεια, έγινε με το πέρασμα του χρόνου έθιμο.

Η δεύτερη εκδοχή, που θεωρείται και πιο βάσιμη ιστορικά, θέλει γενέτειρα του εθίμου την Γαλλία του 16ου αιώνα. Μέχρι το 1564 η πρωτοχρονιά των Γάλλων ήταν η «1η Απριλίου». Την χρονιά αυτή όμως, και επί βασιλείας Καρόλου του 9ου, αυτό άλλαξε και Πρωτοχρονιά θεωρούνταν πλέον η 1η Ιανουαρίου. Στην αρχή αυτό δεν το δέχτηκαν όλοι οι πολίτες. Οι αντιδραστικοί συνέχιζαν να γιορτάζουν, την παλαιά πλέον, πρωτοχρονιά τους την 1η Απριλίου, ενώ οι υπόλοιποι τους έστελναν πρωτοχρονιάτικα δώρα για να τους κοροϊδέψουν. Το πείραγμα αυτό μετατράπηκε με τον καιρό σε έθιμο.

Η μεγάλη αντοχή αυτών των εθίμων μέσα στο χρόνο, παρά τις μεγάλες θρησκευτικές ιδέες και την εκκλησιαστική παράδοση, δείχνει την ισχυρή λαϊκή ρίζα τους και την βαθιά διάθεση του ανθρώπου να σημειώσει την αλλαγή χρονικών περιόδων που επηρεάζουν την ζωή και την εργασία του. Παράλληλα δε, μπορούμε

να αναγνωρίσουμε και την ψυχολογική ανάγκη των ανθρώπων να «ξεφύγουν» έστω και για μία μέρα από την τυποποιημένη συμβατικότητα.

Δεν είναι τυχαίο και το γεγονός ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία γιορτάζει την Ανάσταση και το Πάσχα αυτή την περίοδο: *«Ανέτειλε το έαρ, εξέλαμψεν η Ανάστασης Χριστού»* θα σημειώσει η υμνολογία της εορτής του Αγίου Γεωργίου. Η σημειολογική αναφορά των εορτών είναι στοιχείο για την βιωματική προσέγγιση των εορτών. Στον ελληνικό πολιτισμό έπειτα, η έννοια της γιορτής κατέχει σημαντικό ρόλο, γιατί όπως και να το κάνουμε *«βίος ανεόρταστος μακρά οδός απανδόχευτος»*.

Καλό μήνα!

Βασίλειος Χάδος